

## ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η παρούσα μελέτη υποβλήθηκε ως διδακτορική διατριβή στον Τομέα Ποινικών Επιστημών του Τμήματος Νομικής της Σχολής Νομικών, Οικονομικών και Πολιτικών Επιστημών του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών και έγινε δεκτή από Επταμελή Εξεταστική Επιτροπή σε συνεδρίαση που έλαβε χώρα στις 6.12.2011. Για τις ανάγκες της ανά χείρας εκδόσεως, νομολογία και αρθρογραφία ελήφθησαν κατά το δυνατόν υπόψιν έως και τον Απρίλιο του 2012.

Από την θέση αυτή αισθάνομαι την ανάγκη να ευχαριστήσω θερμά όλους εκείνους που συνέβαλαν στην συγγραφή της μελέτης, πρωτίστως δε τα μέλη της Τριμελούς Συμβουλευτικής μου Επιτροπής:

Τον δάσκαλό μου, αναπληρωτή καθηγητή *Ιωάννη Γιαννίδη*, ο οποίος ανέλαβε με προθυμία την επίβλεψη της διδακτορικής μου διατριβής, συντελώντας με την πνευματική του καθοδήγηση και τις πάντοτε καίριες επισημάνσεις του στην ουσιαστική βελτίωσή της.

Τον καθηγητή *Λεωνίδα Κοτσαλή*, ο οποίος προσκαλώντας με να συμμετάσχω σε συλλογικά έργα μου προσέφερε την δυνατότητα να δοκιμάσω ήδη εκ των προτέρων την ανθεκτικότητα ορισμένων από τις σκέψεις που διατυπώνονται εδώ.

Τον καθηγητή *Χρίστο Μυλωνόπουλο*, τα κείμενα του οποίου αποτέλεσαν συχνά κατά την συγγραφή της παρούσας μελέτης πηγή έμπνευσης, αλληά και δημιουργικού προβληματισμού.

Θερμές ευχαριστίες θα ήθελα να απευθύνω και στα μέλη της Επταμελούς Εξεταστικής Επιτροπής, ενώπιον των οποίων έλαβε χώρα η προφορική υποστήριξη της διδακτορικής μου διατριβής:

Στον επίκουρο καθηγητή *Νικόλαο Λίβο*, για τις πνευματικώς ενδιαφέρουσες συζητήσεις με τις οποίες κατόρθωσε κατά την διάρκεια της συγγραφής να αναζωογονεί τον –όχι πάντοτε ακμαίο– συγγραφικό μου ζήλο.

Στον επίκουρο καθηγητή *Αριστομένη Τζαννετή*, του οποίου η επιστημονική γραφή με επηρέασε ήδη από πολύ νωρίς κατά τρόπο, νομίζω, προφανή.

Στον ρέκτορα *Αλέξανδρο Δημάκη*, για την εξαιρετικά επωφελή ανταλλαγή απόψεων κατά την προφορική υποστήριξη της παρούσας διατριβής, αλληά και για την προθυμία του να με συνδράμει στην αναζήτηση βιβλιογραφικού υλικού, παρέχοντάς μου πρόσβαση σε δυσεύρετα συγγράμματα της προσωπικής του βιβλιοθήκης.

Δύσκολα θα βρω κατάλληλα λόγια για να ευχαριστήσω επαρκώς τον επίκουρο καθηγητή *Κωνσταντίνο Βαθιώτη*, του οποίου η συμβολή κατά την διαδικασία υλοποίησης της παρούσας εργασίας κάλυψε κυριολεκτικώς όλες τις μορφές της συμμετοχικής δράσης: Υπήρξε εκείνος που μου προκάλεσε την απόφαση να ασχοληθώ με την προβληματική

της εξ αμελείας συναυτουργίας, αλλήλ και εκείνος που μου παρέσχε κατά την συγγραφή ουσιώδη συνδρομή προσφέροντάς μου αφειδώς, σε καθημερινό σχεδόν επίπεδο, την υπερπολύτιμη γνώμη του και διαρκή ενθάρρυνση. Η συμβολή του δεν εξαντλήθηκε στο στάδιο της τυπικής τελείωσης, αλλήλ επεκτάθηκε μέχρι και το στάδιο της ουσιαστικής αποπερατώσεως της μελέτης, με την τελική θεώρηση του σεληδοποιημένου κειμένου και τον εντοπισμό σε αυτό σημαντικών αβλεπτημάτων.

Ευχαριστίες όμως οφείλω και στον επίκουρο καθηγητή *Δημήτριο Κιούπη*, ο οποίος με το σταθερό ενδιαφέρον του για την εν γένει επιστημονική μου πορεία συνέβαλε σημαντικά στην ολοκλήρωση του παρόντος.

Ιδιαίτερες ευχαριστίες θα πρέπει όμως να απευθύνω και στους αγαπημένους φίλους και συνοδοιπόρους *Αθανάσιο Αναγνωστόπουλο*, δικηγόρο – Δ.Ν., *Κωσταντίνο Τσίνα*, δικηγόρο – Δ.Ν., και τον *Ιωάννη Χατζή*, Διδάκτορα Ηλεκτρολόγο Μηχανικό, για τις ιδιαίτερες γόνιμες συζητήσεις που είχα μαζί τους σε επιμέρους ζητήματα της διδακτορικής μου διατριβής.

Από καρδιάς θα πρέπει να ευχαριστήσω και τον αγαπημένο συνάδελφο και οικογενειακό φίλο *Θωμά Αρσενίου*, ο οποίος, με την τεράστια επαγγελματική του εμπειρία, μου προσέφερε συχνά λύσεις σε δυσχερή ζητήματα της δικηγορικής πράξης, εξασφαλίζοντάς μου με τον τρόπο αυτό πολύτιμο συγγραφικό χρόνο.

Ξεχωριστές ευχαριστίες οφείλω όμως και στον ποινικολόγο συνάδελφο *Θεόδωρο Μαντά*, ο οποίος στο πλαίσιο μιας άριστης επαγγελματικής συνεργασίας φροντίζει να επιβεβαιώνει καθημερινά την αξία του συγκερασμού της δογματικής σκέψης με την πρακτική εφαρμογή του Ποινικού Δικαίου.

Ένα μεγάλο ευχαριστώ ανήκει στην *Αλίκη Σαμαρά*, Μ.Δ. Αστικού και Εργατικού Δικαίου, η οποία στάθηκε πάντοτε στο πλευρό μου, ακόμη και όταν οι ανάγκες της συγγραφής επέβαλλαν να βρίσκομαι μακριά της, θέτοντας με την παρουσία της έναν ουσιώδη όρο για την συγγραφή του παρόντος.

Ολοκληρώνοντας, θα ήθελα, και από την θέση αυτή, να εκφράσω την βαθιά ευγνωμοσύνη μου στους δύο ανθρώπους στους οποίους αφιερώνω την παρούσα μελέτη: Στον πατέρα μου, *Δημήτριο Χριστόπουλο*, τον καλύτερο νομικό που γνώρισα –και πιθανότατα θα γνωρίσω– ποτέ. Και στην μητέρα μου, *Βασιλική Χριστοπούλου*, την μόνη μη νομικό για την οποία μπορώ με βεβαιότητα να προβλέψω ότι θα διαβάσει με αμείωτο ενδιαφέρον τις αναπτύξεις που ακολουθούν.

*Παναγιώτης Δ. Χριστόπουλος*  
Αθήνα, Δεκέμβριος 2012

## Εισαγωγή

Οποιοσδήποτε επιθυμεί να μιλήσει για την *εξ αμελείας συναυτουργία*, είναι υποχρεωμένος να αντιπαρεταθεί από πολύ νωρίς με την “ακλόνητη” πεποίθηση –ιδίως εκείνων οι οποίοι έρχονται για πρώτη φορά σε επαφή με την σχετική προβληματική– ότι η συναυτουργία προϋποθέτει κατ’ ανάγκην “συναπόφαση”, υπό την έννοια μάλιστα ενός “κοινού δόλου” των συμπραττόντων, και ότι, κατά τούτο, η δυνατότητα στοιχειοθέτησης συναυτουργίας εξ αμελείας θα πρέπει να θεωρείται –με τα δεδομένα τουλάχιστον του ισχύοντος ποινικού δικαίου– ως εκ των προτέρων αποκλεισμένη.

Εντούτοις, η “ακλόνητη” αυτή πεποίθηση, η οποία φαίνεται να θέτει εξ υπαρχής τέλος σε κάθε πιθανή συζήτηση περί “εξ αμελείας συναυτουργίας”, είναι πολύ εύκολο να κλονισθεί, αφού αρκεί να ρίξει κανείς μια ματιά στο άρ. 45 του ΠΚ για να διαπιστώσει ότι η διάταξη περί συναυτουργίας δεν κάνει πουθενά λόγο στην γραμματική της διατύπωση ούτε για κάποια “συναπόφαση” ούτε για κάποιον “κοινό δόλο”. Η ως άνω πεποίθηση κλονίζεται, όμως, ακόμη περισσότερο, όταν κανείς πληροφορείται ότι στην Γερμανία, όπου η διάταξη περί συναυτουργίας είναι πανομοιότυπη σχεδόν με την δική μας, το ερώτημα αν είναι δυνατή η στοιχειοθέτηση εξ αμελείας συναυτουργία βρίσκεται τα τελευταία χρόνια στο προσκήνιο της συζήτησης περί συμμετοχής<sup>1</sup>, ενώ η άποψη που τάσσεται υπέρ της εξ αμελείας συναυτουργίας κερδίζει συνεχώς έδαφος τείνοντας πλέον να καταστεί *κρατούσα*<sup>2</sup>.

---

1. Ενδεικτικό του ενδιαφέροντος της σύγχρονης ποινικής δογματικής για την προβληματική που εξετάζουμε είναι το γεγονός ότι την ώρα που γράφονταν αυτές οι γραμμές, κυκλοφόρησε στην Γερμανία ο Τιμητικός Τόμος για την καθηγήτρια του Ποινικού Δικαίου στο Πανεπιστήμιο της Βόννης *Ingeborg Puppe*, ο οποίος περιλαμβάνει *δύο μελέτες* για την εξ αμελείας συναυτουργία: Μία του *Rotsch* (“*Gemeinsames Versagen*”). Zu Legitimität und Legalität der fahrlässigen Mittäterschaft, σ. 887 επ.) και μία του *Hoyer* (Wozu brauchen wir eine fahrlässige Mittäterschaft?, σ. 515 επ.).

2. Την εξ αμελείας συναυτουργία αναγνωρίζουν σήμερα, *fl.x.*, οι: *Becker*, σ. 171 επ., *Brammsen*, Jura 1991, σ. 537 επ., *Brammsen/Kaiser*, Jura 1992, σ. 41, *Dencker*, Kausalität, σ. 177 επ., *Eschenbach*, Jura 1992, σ. 644, *Frister*, Strafrecht AT, 26/4, σ. 343, *Greco*, ZIS 2011, σ. 674 επ., 687 επ., *Häring*, σ. 192 επ., *Heinrich*, Strafrecht AT II, πηλαγάρ. 999, σ. 68, *Hilgendorf*, NStZ 1994, σ. 563, *Hoyer*, FS-Puppe, σ. 515 επ., *Jakobs*, GA 1996, σ. 265, *ο ίδιος*, FS-Herzberg, σ. 408, *Kamm*, σ. 175 επ., *Knauer*, σ. 181 επ., *Köhler*, Strafrecht AT, σ. 540, *Kuhlen*, Produkthaftung, in: BGH-Wiss-FG IV, 670, *Küpper*, GA 1998, σ. 527, *Lampe*, ZStW 106 (1994), σ. 693, *Lesch*, Problem, σ. 272 επ., *ο ίδιος*, JA 2000, σ. 78, *Luzón Peña / Díaz y García Conlledo*, FS-Roxin, σ. 605, *Montañés*, FS-Roxin, σ. 326, *MüKo-StGB/ Joecks*, § 25 Rn. 243, *Otto*, FS-Spendel, σ. 276 επ., *ο ίδιος*, Jura 1990, σ. 48 επ., *ο ίδιος*, Jura 1998, σ. 412, *ο ίδιος*, Strafrecht AT, 21/114 επ., *ο ίδιος*, FS-Maurach, σ. 104, *Pfeiffer*, Jura 2004, σ. 525, *Ransiek*, Unternehmensstrafrecht, σ. 67 επ., *ο ίδιος*, ZGR 1999, σ. 643 επ., *Renzikowski*, Restriktiver Täterbegriff, σ. 288 επ., *ο ίδιος*, FS-

Η πεποίθηση, όμως, ότι η συναυτουργία προϋποθέτει απαραίτητα έναν “κοινό δόλο” που αποκλείει την εφαρμογή του άρ. 45 ΠΚ στο πεδίο του εξ αμελείας εγκλήματος, δεν είναι τυχαία και δεν θα πρέπει να υποτιμηθεί, καθώς, όπως θα έχουμε την ευκαιρία να διαπιστώσουμε παρακάτω, αποτελεί την *απολύτως κρατούσα* στο πλαίσιο της ελληνικής ποινικής επιστήμης και νομολογίας άποψη – μία άποψη, μάλιστα, η οποία, αν και, για λόγους που θα αναπτυχθούν στην συνέχεια, αδυνατεί να θεμελιώσει ένα πειστικό επιχείρημα κατά της εξ αμελείας συναυτουργίας, έχει ωστόσο συμβάλει, διά της στερεότυπης επαναλήψεώς της σε όλα σχεδόν τα συγγράμματα ποινικού δικαίου<sup>3</sup>, στο να διαμορφωθεί με τον καιρό ένα είδος κοινής νομικής “συνείδησης”, σχετικά με την “αληθινή” έννοια της συναυτουργίας, *τέτοιαις*, ώστε το απλό άκουσμα και μόνον περί “εξ αμελείας” συναυτουργίας να προκαλεί αυτομάτως αντίδραση ως κάτι, αν όχι εξ ορισμού αδιανόητο, τουλάχιστον καινοφανές ή ακόμη και “επαναστατικό”<sup>4</sup>.

Η άποψη, εντούτοις, ότι η συναυτουργία είναι –και μάλιστα: *κατά το ισχύον δίκαιο*– δυνατή και στο εξ αμελείας έγκλημα όχι μόνο δεν είναι αδιανόητη –κατά τον λόγο τουλάχιστον που δεν έρχεται σε αντίθεση προς γραμματική διατύπωση του άρ. 45 ΠΚ–, αλλά δεν έχει στην πραγματικότητα και τίποτα το επαναστατικό ή το καινοφανές. Αποτελούσε την κρατούσα άποψη στην γερμανόφωνη ποινική δογματική από τα τέλη του 19ου μέχρι και τις αρχές του περασμένου αιώνα<sup>5</sup>, όταν η γερμανική επιστήμη υποστήριζε ως καταλληλότερη θεωρία για την διάκριση της αυτουργίας από την συμμετοχή την ίδια ακριβώς θεωρία την οποία ακολουθεί σε μεγάλο βαθμό και ο ισχύων ελληνικός Ποινικός Κώδικας: την *τυπική αντικειμενική* θεωρία. Η υπέρ της εξ αμελείας συναυτουργίας άποψη δεν έγινε βεβαίως ποτέ

Otto, σ. 423 επ., *Riedo/Chvojka*, ZStrR 2002, σ. 160 επ., *Roxin*, Strafrecht AT II, 25/241 επ., ο ίδιος, TuT, σ. 737, *Sánchez Lázaro*, σ. 44 επ., *Schaal*, σ. 221 επ., *Schmidhäuser*, Stub AT 10/69, ο ίδιος, Lb AT 14/30, *Schneider*, σ. 272 επ., *Schumann*, StV 1994, σ. 110 επ., SK-StGB/*Hoyer*, § 25 Rn. 154, *Sung-Ryong*, σ. 286 επ., *Utsumi*, Jura 2001, σ. 538 επ., *Weißer*, Pflichtwidrige Kollegialentscheidungen, σ. 146 επ., *n ίδια*, JZ 1998, σ. 230 επ., *Wessels/Beulke*, Strafrecht AT, Rn. 507. Σύμφωνα, πάντως, με τον *Geppert*, Jura 2011 σ. 33, το ζήτημα της εξ αμελείας συναυτουργίας είναι τόσο εριζόμενο ώστε δύσκολα θα μπορούσε κανείς σήμερα να μιλήσει για μία “κρατούσα άποψη”.

3. Με σημαντικές πάντως εξαιρέσεις, από την νεώτερη βιβλιογραφία, τον *Μυλωνόπουλο*, ΠοινΔ ΓενΜ II, σ. 194 επ., και τον *Βαθιώτη*, Στοιχεία ΠοινΔ, 26/101 επ.

4. Έτσι, *h.x.*, η *Puppe*, GA 2004, σ. 129 και σ. 131, η οποία αναφερόμενη στην προβληματική της εξ αμελείας συναυτουργίας κάνει λόγο για “μία επανάσταση στην διδασκαλία περί συναυτουργίας”, αλλά και για “επαναστατικούς νεωτερισμούς” (revolutionäre Neuerungen). Πρβλ. *Λιούρδη*, ΠοινΧρ 2006/860, η οποία χαρακτηρίζει την επιστημονική θέση υπέρ της εξ αμελείας συναυτουργίας ως “παράδοξη”.

5. Υπέρ της εξ αμελείας συναυτουργίας τάσσονταν, *h.x.*, τότε οι *Binding*, Grundriss, σ. 152, ο ίδιος, Normen IV, σ. 631 επ., *Berolzheimer*, σ. 49, *Bintz*, σ. 10 επ., *Mezger*, Wege, σ. 32, ο ίδιος, Lehrbuch, σ. 422, *Frank*, StGB § 47 Anm. III, *Kohlrausch/Lange*, StGB § 47 Anm. III, *Exner*, FG-Frank I, σ. 572 επ., *Weinberg*, σ. 27 επ. Λίγες ήσαν οι φωνές στην παλαιότερη βιβλιογραφία οι οποίες δεν αναγνώριζαν την εξ αμελείας συναυτουργία, παρατηρεί ο *Kraatz*, σ. 88 (με σχετικές παραπομπές). Από τους έλληνες θεωρητικούς, υπέρ της εξ αμελείας συναυτουργίας είχε ταχθεί, υπό το καθεστώς ακόμη του Π.Ν., ο *Γάφος*, Συμμετοχή εις το έγκλημα, σ. 264.

δεκτή από την γερμανική νομολογία, η οποία ακολουθούσε τότε –και σε κάποιο βαθμό συνεχίζει ακόμη και σήμερα να ακολουθεί– την ηλεγόμενη *υποκειμενική θεωρία*, ενώ στην ποινική επιστήμη η ίδια άποψη άρχισε σταδιακά να εξασθενεί, καθώς η γερμανική θεωρία θέλοντας να γεφυρώσει το τεράστιο χάσμα που την χώριζε από την δικαστηριακή πράξη άρχισε να αναπτύσσει *μικτές θεωρίες* για τον προσδιορισμό της εννοίας του αυτοουργού οι οποίες συνδύαζαν αντικειμενικά και υποκειμενικά στοιχεία<sup>6</sup> – μια τέτοια ήταν και σε κάποιο βαθμό εξακολουθεί να είναι η θεωρία της “κυριαρχίας επί της πράξεως”. Η εξ αμελείας συναυτουργία άρχισε να κερδίζει εκ νέου το ενδιαφέρον της επιστήμης μόλις τα τελευταία χρόνια, όταν, ιδίως μετά την περίφημη απόφαση του γερμανικού Ακυρωτικού επί της υποθέσεως του “ψεκαστήρα δερμάτων” (Lederspray-Fall)<sup>7</sup>, έγινε αντιληπτό ότι η ύπαρξη της ήταν αναγκαία, προκειμένου να αντιμετωπισθούν κατά δογματικώς συνεπή τρόπο τα σύνθετα προβλήματα αιτιότητας, τα οποία θα μπορούσαν να κάνουν την εμφάνισή τους σε περιπτώσεις αμελούς σύμπραξης περισσοτέρων δραστών. Η διαπίστωση αυτή είχε ως συνέπεια να διατυπωθούν στην γερμανόφωνη επιστήμη πολυάριθμα και αξιόλογα επιχειρήματα υπέρ της εξ αμελείας συναυτουργίας, αναζωπυρώνοντας ταυτόχρονα μια γενικότερη συζήτηση γύρω από την συναυτουργία – μια μορφή αυτοουργίας, η οποία μέχρι πρότινος δεν είχε απασχολήσει την ποινική δογματική στην έκταση που θα έπρεπε, και για την οποία πολλή πράγματα θεωρούνταν επί μακρόν, χωρίς όμως πάντοτε και να είναι, αυτονόητα.

Η παρούσα μελέτη φιλοδοξεί να αποτελέσει ένα ακόμη επιχειρήμα υπέρ της εξ αμελείας συναυτουργίας, διατυπωμένο υπό το πρίσμα του ισχύοντος ελληνικού ποινικού δικαίου. Το επιχειρήμα αυτό αρθρώνεται σε οκτώ κεφάλαια, η ανάπτυξη των οποίων ακολουθεί κατά βάση την λογική σειρά των ερωτημάτων τα οποία θα μπορούσε να έχει κανείς σχετικά με την προβληματική της εξ αμελείας συναυτουργίας:

Το πρώτο από τα ερωτήματα αυτά είναι το: “Ποια πρακτική αξία έχει να μιλάει κανείς για εξ αμελείας συναυτουργία”; Η, διαφορετικά διατυπωμένο: “Υπάρχουν άραγε πρακτικά προβλήματα στα οποία θα μπορούσε αυτή να προσφέρει λύση”; Η απάντηση στο ως άνω ερώτημα δίδεται στο *Κεφάλαιο 1*, όπου παρουσιάζονται οι περιπτώσεις αμελούς σύμπραξης στις οποίες η εξ αμελείας συναυτουργία έχει πρακτική εφαρμογή και οι οποίες θα αποτελέσουν τις βασικές “υποθέσεις εργασίας” της παρούσας μελέτης.

“Μήπως, όμως, μπορούμε να επιλύσουμε τα προβλήματα αυτά με άλλους τρόπους, ούτως ώστε να μην είναι αναγκαίο να καταφύγουμε στην κατασκευή μιας εξ αμελείας συναυτουργίας”; Το δεύτερο αυτό κατά σειράν ερώτημα εξετάζεται στο *Κεφάλαιο 2*. Εκεί παρατίθενται οι λόγοι για τους οποίους τα προβλήματα αιτιότητας τα οποία παρουσιάζονται στο πρώτο κεφάλαιο δεν μπορούν να αντιμετωπισθούν ικανοποιητικά παρά μόνο μέσω της εξ αμελείας συναυτουργίας.

Το αμέσως επόμενο ερώτημα είναι το εξής: “Αν όμως υπάρχουν προβλήματα τα οποία δεν μπορούν να βρουν λύση παρά μόνον μέσω της εξ αμελείας συναυτουργίας,

6. Βλ. Kraatz, σ. 89 και 362.

7. BGHSt 37, 106 επ.

τότε γιατί η κρατούσα στην ποινική επιστήμη άποψη αρνείται την ύπαρξη της τελευταίας”; Το ερώτημα αυτό θα μας απασχολήσει στο *Κεφάλαιο 3*, όπου θα αντικρούσουμε τα αντεπιχειρήματα τα οποία επικαλείται η κρατούσα άποψη κατά της εξ αμελείας συναυτουργίας. Μεταξύ αυτών θα εξετάσουμε και το αντεπιχείρημα της αδυναμίας ύπαρξης ενός “κοινού δόλου”, για το οποίο έγινε ήδη κάποιος λόγος παραπάνω, και στο οποίο όπως αναφέραμε η κρατούσα άποψη αποδίδει ιδιαίτερη βαρύτητα.

“Εφόσον λοιπόν τα αντεπιχειρήματα της κρατούσας άποψης δεν ευσταθούν και η εξ αμελείας συναυτουργία είναι δυνατή, ποιες είναι οι προϋποθέσεις για την στοιχειοθέτησή της”; Η απάντηση στο ερώτημα αυτό ξεκινάει από το *Κεφάλαιο 4*, όπου παρουσιάζονται τα σημαντικότερα μοντέλα εξ αμελείας συναυτουργίας τα οποία έχουν αναπτυχθεί στην γερμανόφωνη επιστήμη, ενώ στο ίδιο κεφάλαιο θα διαπιστώσουμε ότι καμία από τις θεωρητικές κατασκευές περί εξ αμελείας συναυτουργίας που έχουν ήδη υποστηριχθεί δεν ικανοποιεί. Για τον λόγο αυτό στο *Κεφάλαιο 5* θα προετοιμάσουμε το έδαφος για την ανάπτυξη μίας θεωρίας περί εξ αμελείας συναυτουργίας συμβατής με το σύστημα της αυτουργίας του ελληνικού Ποινικού Κώδικα. Στο κεφάλαιο αυτό –το σημαντικότερο ίσως της μελέτης– θα αναζητήσουμε τα βασικά δομικά χαρακτηριστικά της συναυτουργίας, επιχειρώντας παράλληλα να ρίξουμε φως σε ορισμένα ζητήματα τα οποία έχουν παραμείνει επί μακρόν αδιευκρίνιστα: Εκεί, *λ.χ.*, θα διαπιστώσουμε μεταξύ άλλων ότι η διάταξη περί συναυτουργίας εισάγει μια εξαίρεση από τον κανόνα της ιδίως εκτέλεσης του εγκλήματος η οποία δεν μπορεί να εξηγηθεί ικανοποιητικά υπό το πρίσμα ενός τυπικού αντικειμενικού συστήματος, ενώ στην συνέχεια θα επιχειρήσουμε να δώσουμε μια τέτοια εξήγηση αξιοποιώντας την θεωρία της “κυριαρχίας επί της πράξεως”. επιπλέον, στο ίδιο κεφάλαιο θα αναρωτηθούμε σχετικά με το αν για την στοιχειοθέτηση συναυτουργίας απαιτείται πράγματι η ύπαρξη του στοιχείου της “συναπόφρασης”, αλλά και από πού προκύπτει η αναγκαιότητα της ύπαρξης του στοιχείου αυτού. Η πραγμάτευση των παραπάνω ζητημάτων προϋποθέτει μία εμβάθυνση στην διδασκαλία περί αυτουργίας η οποία δεν μπορεί να περιοριστεί μόνο στην συναυτουργία, αλλά θα επεκταθεί σε κάποιο βαθμό –μόνο όμως στον βαθμό που κάτι τέτοιο κρίνεται απαραίτητο– και στις άλλες μορφές αυτουργίας. Τα συμπεράσματα τα οποία θα προκύψουν από τις αναπτύξεις του κεφαλαίου αυτού θα τα μεταφέρουμε στην συνέχεια στο πεδίο της εξ αμελείας εγκλήματος, προκειμένου να συναγάγουμε τα κριτήρια της εξ αμελείας συναυτουργίας. Τούτο επιχειρείται στο *Κεφάλαιο 6* της παρούσας μελέτης.

Το τελευταίο κρίσιμο ερώτημα είναι το εξής: “Μπορούν –και άραγε: σε ποια έκταση– τα κριτήρια της εξ αμελείας συναυτουργίας που προτείνονται στην παρούσα μελέτη να δώσουν λύση στα προβλήματα τα οποία αποτέλεσαν αφορμή για την ενασχόλησή μας με την προβληματική της εξ αμελείας συναυτουργίας”; Το ερώτημα αυτό αντιμετωπίζεται στο *Κεφάλαιο 7*, όπου τα κριτήρια της εξ αμελείας συναυτουργίας τίθενται σε εφαρμογή προκειμένου να δοκιμασθεί η αποτελεσματικότητά τους στις βασικές “υποθέσεις εργασίας”.

Στο *Κεφάλαιο 8* εξετάζονται ορισμένα ειδικότερα ζητήματα τα οποία θέτει η αναγνώριση της εξ αμελείας συναυτουργίας, ενώ στο τέλος των αναπτύξεων διατυπώνονται κατά τρόπο επιγραμματικό τα συμπεράσματα της μελέτης.

## Κεφάλαιο 1

### Γιατί χρειαζόμαστε την εξ αμελείας συναυτουργία

#### A. Προηγόμενα

Όπως ακριβώς το εκ δόλου, έτσι και το εξ αμελείας έγκλημα μπορεί να μην είναι το έργο ενός, αλλιά περισσότερων δραστών. Ενώ, όμως, για την αντιμετώπιση του φαινομένου της συμμετοχής στο εκ δόλου έγκλημα ο Ποινικός Κώδικας προβαίνει σε διάκριση μεταξύ αυτουργίας και μορφών εν στενή εννοία συμμετοχής, στο πεδίο του εξ αμελείας εγκλήματος δεν γίνεται καμία αντίστοιχη διαφοροποίηση. Σύμφωνα με την κρατούσα άποψη, το φαινόμενο της εξ αμελείας συμμετοχής αντιμετωπίζεται βάσει του “συστήματος του ενιαίου αυτουργού”: Κάθε εξ αμελείας συμβολή η οποία συνδέεται αιτιωδώς –υπό την έννοια της “θεωρίας του ισοδυνάμου των όρων”– με ένα αξιόποιο αποτέλεσμα, θεμελιώνει *πάντοτε αυτουργία*, ακόμη και αν στο πεδίο του αντίστοιχου εκ δόλου εγκλήματος η ίδια συμβολή θα στοιχειοθετούσε κάποια μορφή εν στενή εννοία συμμετοχής, ενώ στις περιπτώσεις κατά τις οποίες στην επέλευση του αξιοποίνου αποτελέσματος συμβάλλουν αιτιωδώς περισσότεροι αμελείς δράστες, ο κάθε ένας από αυτούς υπέχει ευθύνη ως *παραυτουργός*<sup>8</sup>.

**Παράδειγμα**<sup>9</sup>: Ο οδηγός μιας αμαξοστοιχίας υπερβαίνει το επιτρεπόμενο όριο ταχύτητας, με αποτέλεσμα να μην μπορεί να προβεί σε έγκαιρη πέδηση όταν αντιλαμβάνεται ότι ένα αυτοκίνητο βρίσκεται σε μια ισόπεδη διάβαση ο *φύλλακας* της οποίας έχει παραλείψει να κατεβάσει τις μπάρες ασφαλείας.

Αν οι επιβάτες του αυτοκινήτου τραυματισθούν θανάσιμα από την σύγκρουση, τότε, σύμφωνα με το “σύστημα του ενιαίου αυτουργού”, τόσο ο οδηγός όσο και ο φύλλακας θα πρέπει να τιμωρηθούν ως παραυτουργοί ανθρωποκτονίας εξ αμελείας<sup>10</sup>, αφού η συμπεριφορά του κάθε ενός από αυτούς συνιστά κατά την “θεωρία του ισοδυνάμου των όρων” *conditio sine qua non* του αξιοποίνου αποτελέσματος: Αν ο πρώτος δεν είχε υπερβεί το επιτρεπόμενο όριο ταχύτητας, θα είχε καταφέρει να πεδήσει εγκαίρως και η σύγκρουση με το αυτοκίνητο δεν θα είχε επέλθει. Αν ο δεύτερος είχε κατεβάσει την μπάρα ασφαλείας, το αυτοκίνητο δεν θα είχε εισέλθει στην μοιραία διάβαση, και το αξιόποιο αποτέλεσμα θα αποηλιόταν.

8. Βλ. π.χ. *Roxin*, Strafrecht AT II, 25/3, *Ανδρουλάκη*, ΠοινΔ ΓενΜ II, σ. 103 επ., *Βαθιώτη*, Απαγόρευση αναδρομής, σ. 78, *τον ίδιο*, Στοιχεία ΠοινΔ ΓενΜ, 24/3 επ.

9. ΑΠ 647/2001, ΠοινΧρ ΝΒ/143.

10. Πρβλ. *Μιλώνόπουλο*, ΠοινΔ ΓενΜ I, σ. 324.